

ментальні риси, що характеризуються політичною активністю, одновекторністю, багатовекторністю й аполітичністю. З цього випливає, що широкий спектр ментальних рис та їхня суперечливість є найголовнішою особливістю української політичної ментальності, яка у великій мірі, як уже було відмічено, визначає ставлення українських громадян до євроінтеграційних процесів. На нашу думку, існує три найголовніші особливості ставлення українських громадян до євроінтеграційних процесів, які визначаються ментальністю. Першою особливістю є політична амбівалентність, яка полягає у тому, що українці одночасно хочуть бути в усіх інтеграційних процесах: хочуть вступити до ЄС і не втратити зв'язків з Росією. Так, за опитуванням Центру Разумкова у листопаді 2004 р. 32% респондентів підтримали вступ до ЄС, відмову від членства у НАТО та збереження і розвиток добросусідських відносин з Росією, 17% підтримали вступ до ЄС, добросусідські відносини з Росією та членство у НАТО.

Наступною характерною рисою української громадської думки є те, що надзвичайно велика частина опитаних не визначилася зі своєю позицією стосовно питання: „Чи згодні ви з тим, що Україна має вступити до ЄС чи НАТО?”. У 2001 р. частка громадян України, які не визначилися з цього приводу за дослідженням Інституту соціології НАН України становила 34,4 %, 2002 – 36,1 %, 2002 – 40,1 % і приблизно такою залишається до сьогоднішнього дня. Третьою особливістю ментальності є надзвичайно велика регіональна відмінність у ставленні до євроінтеграційних процесів.

Так, поділ вітчизняних „єврооптимістів” та „євроскептиків” майже не залежить від поділу населення за соціальними групами, рівнем освіти, віковими чи майновими критеріями, а насамперед за регіональними ознаками. Це яскраво спостерігалось під час президентських виборів 2004 р., коли прозахідні громадяни України, які підтримували В. Ющенка та проросійські симпатки В. Януковича різнилися за регіональною приналежністю.

Отже, політична ментальність українського суспільства має великий спектр рис, деякі з них є протилежними. Це спричинює амбівалентність громадської думки, високий відсоток невизначеності щодо євроінтеграції, збочі регіональні відмінності в українському суспільстві.

*Кралуок П.М. – д-р філос. н.
(Національний ун-т “Острозька академія”)*

**ФІЛОСОФСЬКА ДУМКА СХІДНОСЛОВ'ЯНСКИХ НАРОДІВ
ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗКИ ІЗ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОЮ ФІЛОСОФІЄЮ**
До східнослов'янських народів відносять росіян, українців та білорусів. Щодо самого поділу на східних, західних та південних слов'ян – то, на нашу думку, є відображенням етнічних процесів, які завершилися

в період Нового часу. Якби новочасні історичні події склалися дещо інакше, то не виключено, що на сьогоднішній день ми би мали іншу етнічну картину в слов'янському світі. Наприклад, якби в другій половині ХУІІІ ст. не відбувся розпад Речі Посполитої й, відповідно, Росія не набрала б такої сили, яку вона мала на рубежі ХУІІІ-ХІХ ст., то, можливо, ми б вели мову про існування трьох близьких етносів – поляків, українців та білорусів. Але, звісно, осмислювати історію з такої позиції немає сенсу. Це може бути предметом зацікавленнь хіба що письменників, які прагнуть здивувати публіку чимось незвичним. Отже, ми будемо виходити з доконаного факту, що в період Нового часу склався поділ слов'ян на три великі гілки – східні, західні й південні. Й, відповідно, щодо східних слов'ян, то до їхнього складу входять три вищеназвані народи.

Кожен із цих народів мав свою історичну долю, свої специфічні особливості культури, в т.ч. й філософської. Так, якщо росіяни мали довготривалу державницьку традицію, то цього не було ні в українців, ні тим більше в білорусів. Росіяни в своїх культурних орієнтаціях більше були зосереджені на Схід. Звідси, до речі, різного роду “антизахідні” течії в російській суспільно-філософській думці (т.з. “слов'янофільство”, євразійство). Українцям і білорусам все таки була притаманна більш західницька орієнтація. Хоча перебільшувати це західництво все таки не варто.

При бажанні можна знайти ще чимало моментів, що розділять росіян, українців та білорусів. Наприклад, звернути увагу на етнічно-антропологічну різність цих народів. Так, формування росіян відбувалося переважно в результаті інтеграції не лише слов'янських субетносів, а й субетносів угро-фінських й частково тюркських. У формуванні українців все-таки помітну роль відіграли тюркські елементи. Щодо білорусів, велику роль у його становленні відіграли летто-литовські субетноси. До речі, показово, що одна із етнічних назв білорусів – литвини. Ці етнічно-антропологічні відмінності між східнослов'янськими народами не могли не вплинути на відмінності між ментальністю й культурою росіян, українців та білорусів.

Однак, попри вказані відмінності, між цими народами є й чимало спільного. Ця спільність обумовлена різними факторами: етнічними, культурними, політичними.

По-перше, всі ці народи (хто в більшій мірі, хто в меншій) мають спільне слов'янське коріння. Звідси, до речі, одна із причин подібності їхніх мов, багатьох спільних моментів у плані світосприйняття.

По-друге, всі ці народи мали чимало спільних культурних традицій, передусім пов'язаних із домінуванням на цих землях православної релігії. У цьому сенсі варто відзначити й такий момент, що православ'я сприяло зближенню філософської думки східних слов'ян з філософською думкою інших православних народів, передусім болгар та сербів.

По-третє, ці народи протягом тривалих часів входили до складу одних і тих же політичних організацій. Спочатку слов'янські субетноси, на основі яких постали росіяни, українці, білоруси, входили до складу Київської Русі. Українці й білоруси близько двохсот років жили в складі Речі Посполитої. Й нарешті більша частина представників східнослов'янських народів починаючи з другої половини ХУІІ ст. аж до кінця ХХ ст. перебували в складі Московського царства, яке потім трансформувалося в Російську імперію, а потім – у Радянський Союз.

По-четверте, подібність мов, спільні культурні традиції, перебування в складі одних і тих самих політично-державних організацій приводило до інтенсивного культурного обміну між цими народами, що зближувало; а то й нівелювало їхні культури.

Тому є сенс говорити про певні спільні моменти філософської думки східнослов'янських народів. Хоча, звісно, не треба забувати й про специфіку "своєї" філософії кожного із цих народів.

Загалом можемо говорити, що філософська думка східнослов'янських народів вписується в європейську філософську традицію, яка була започаткована античними греками. Однак її розвиток багато в чому відмінний від розвитку філософської думки країн Західної й Центральної Європи, які знаходилися в сфері впливу католицької, а потім католицької й протестантської церков.

Принаймні, довготривалий час (Х-ХУ ст.) філософська думка східнослов'янських народів живилася давньогрецькою філософією в інтерпретації середньовічних візантійських, а також південнослов'янських (болгарських) авторів.

Після загибелі Візантії (середина ХУ ст.) філософська думка східних слов'ян поступово починає повертати свій погляд на Захід. Можна говорити про певний вплив Відродження та Реформації на суспільно-філософську думку східнослов'янських народів (передусім це стосується українців та білорусів).

Саме західні впливи призвели до формування в Україні професійної філософії, існування якої було визначено функціонуванням Києво-Могилянської академії. Остання мала значення для розвитку філософської думки не лише в Україні, а й у Росії, Білорусії, а також православних південнослов'янських народів. І хоча професійна філософія києво-могилянців була малооригінальною (загалом її можна розглядати як неохолстичну) все таки вона породила як своє заперечення оригінальні філософські погляди Григорія Сковороди, котрі варто трактувати як своєрідну вершину не лише філософії української, а й східнослов'янської.

Щодо філософської думки ХІХ-ХХ ст східнослов'янських народів, то тут проглядаються дві тенденції, які умовно можна назвати "західницькою" й "патріотичною".

“Західницька” тенденція виражалася в запозиченні ідей, філософських поглядів, які виникли й набули поширення на Заході. При чому запозичення цих ідей часто відбувалося “вирваним” із західноєвропейського культурного контексту й було своєрідною даниною моді, поклонінням перед Заходом. Наприклад, у XIX ст. у Російській імперії були модними німецька класична філософія, соціалістичні ідеї, зокрема марксизм, погляди Ф. Ніцше.

“Патріотична” тенденція, навпаки, заперечувала “поклоніння перед Заходом”. Вона була зорієнтована на творення оригінальних, “незахідних” культурних вартостей. Ця тенденція знайшла вияв у різного роду формах слов’янофільства, євразійства, толстовства, різноманітних “почвеннічеських” теоріях.

Цікаво, що часто одна й друга тенденції досить оригінально перепліталися. Наприклад, західний марксизм у Радянському Союзі набув форми “ленінізму”, котру можна трактувати як своєрідну “почвеннічеську” теорію. А щодо “почвеннічеського” слов’янофільства, то імпульс до його виникнення на східнослов’янському ґрунті прийшов із Заходу, маються на увазі передусім романтизм та слов’янофільство чехів.

І сьогодні суспільно-філософська думка східнослов’янських народів продовжує для себе вирішувати дилему “Захід-Схід”: чи здатися на милість західної (переважно в її американізованому вигляді) західної культури, чи йти “своїм шляхом”, апелюючи до якихось “власних” традицій. При чому вирішення цієї дилеми має не скільки теоретичний, скільки практичний характер.

*Кужільна Л.В. – канд. філол. н.
(Кривий Ріг)*

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ І СВОБОДА ОСОБИСТОСТІ: ЕТНІЧНІ, ПРАВОВІ І МОРАЛЬНІ АСПЕКТИ (на матеріалі творчості поетів-шістдесятників XX ст. в українській літературі)

Проблема передбачає розгляд ряду проблем, які не ставила ні політико-соціологічна, ні історико-філософська, ні літературознавча наука щодо творчості українських поетів-шістдесятників XX ст.

1. Мова – найголовніший організатор духовного життя єдності й розвитку народу. Там, де їй загрожує смерть, настає хворобливий розклад нації, там, де мова гине і помирає народ. Це розуміли великі уми Європи, які в ім’я життя своїх націй відмовилися від латини [2, 57, 58, 66, 69, 71, 72, 92, 104, 108, 109, 119, 120, 149, 151, 201, 248, 349, 751, 770, 562, 563, 725; 1, 23, 161, 202-203, 245, 248-249, 423, 449, 542].

2. Шевченків геній був осіяний діяльністю пробудителів чеського та словацького народів Колара і Шафарика. Від них він сприйняв ... ідею